

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXXVIII. De præcipuo actu fortitudinis, scilicet martyrio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

quoniam nisi pericula mortis sint propter iustitiam bonam, fortis non se exponit illis. Hoc autem non contradicere in praedictis, scilicet quod fortis operatur propter bonum proprium actus, ut proximum finem actus & habitus, patet. Et quod ista sic intencio litera, nisi mutatur ex eo, quod subditur, Et ideo laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Dicens, quodammodo, insinuat quod secundum aliquid dependet, scilicet secundum materiam.

Ad secundum dicitur, quod hic proculdubio est sermo de iustitia communi, ut claudit in se legalem, seu de ipsa legali: & quod semper pericula, circa quod veritatis fortis, sunt bona propter iustitiam legalem: quia homo est naturaliter animal politicum, ac per hoc pars communis alicuius boni, ac per hoc omne bonum reddens pericula bona, ut circa ea fortis vertitur, ordinatur ad bonum commune ut pars ad totum, & sic spectat ad iustitiam legalem bonificare pericula mortis, circa quod est fortitudo. Ad id autem quod de solitario homine obicitur, potest multipliciter dici. Primo, quod sermo praesens est de virtutibus istis pollicite sumptis. Secundo, quod sermo moralis sufficit, quod verificetur secundum id quod est in pluribus. Constat autem quod ut in pluribus, homines non solitarii, sed politici sunt. Tertio, quod etiam in casu fortis solitarii pericula mortis sunt bona propter iustitiam legalem, et si non actu, tamen aptitudine: quia bonum proprium illius virtutis, quod impugnat in solitario per mortis intencione, est non actu ordinatur ad commune bonum, est tamen ordinabile ad illud & sic spectat ad iustitiam legalem.

lib. 1. de offic. capit. 25. in principio, to. 1.

lib. 1. ca. 25. ante medium tom. 1.

lib. 1. cap. 9. non multa a principio tom. 6.

tionis ponere in omnibus rebus humanis. Aliae autem virtutes sunt conservatiuae huius boni, in quantum scilicet moderantur passiones, ne abducant hominem a bono rationis. Et in ordine harum fortitudo tenet locum praecipuum, quia timor periculorum mortis maxime est efficacis ad hoc, quod hominem faciat recedere a bono rationis, est quae ordinatur temperantia, quia etiam delectationes tactus maxime inter caetera impediunt bonum rationis. Id autem quod essentialiter dicitur, potius est eo, quod dicitur effectiue: & hoc est potius est eo, quod dicitur conservatiue secundum remotionem impediunt.

Vnde inter virtutes cardinales est prior prudentia, secunda iustitia, tertia fortitudo, quarta temperantia, & post has caeterae virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quod Ambrosius fortitudinem aliis virtutibus praefert secundum quandam generalem utilitatem, prout scilicet, & in rebus bellicis, & in rebus civilibus, siue domesticis utilis est. Vnde ipse ibidem praemittit. Nunc de fortitudine tractemus: quod velut excellior caeteris dicitur res bellicas, & domesticas.

Ad secundum dicendum, quod ratio virtutis magis consistit in bono quam in difficili. Vnde magis est mensuranda magnitudo virtutis secundum rationem boni, quam secundum rationem difficultis.

Ad tertium dicendum, quod homo non exponit personam suam mortis periculis, nisi propter iustitiam conservandam: & ideo laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Vnde Ambrosius dicit in 1. de offic. quod fortitudo sine iustitia, iniquitatis est materia. Quo enim validior est, eo promptior, ut inferiorem opprimat.

Quartum concedimus.

Ad quintum dicendum, quod liberalitas utilis est in quibusdam particularibus beneficiis: sed fortitudo habet utilitatem generalem ad conservandum totum iustitiae ordinem. Et ideo Philosophus dicit in 1. Rhet. quod iusti, & fortes maxime amantur, quia utiles sunt in bello, & in pace.

QVAESTIO CXXIII.

De Martyrio, in quinque articulos divisum.

IN DE considerandum est de martyrio. Et circa hoc quaruntur quinque.

- ¶ Primo, Vtrum martyrium sit actus virtutis.
- ¶ Secundo, Cuius virtutis sit actus.
- ¶ Tertio, De perfectione huius actus.
- ¶ Quarto, De poena martyrii.
- ¶ Quinto, De causa.

ARTICULVS PRIMVS

Vtrum martyrium sit actus virtutis.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod martyrium non sit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis est voluntarius: sed martyrium quandoque non est voluntarium, ut patet de innocentiis pro Christo occisis, de quibus dicitur Hilarius super Mattheum quod in aeternitatis professione per martyrii gloriam efferebantur, ergo martyrium non est actus virtutis. Praeterea, Nullum illicitum est actus virtutis: sed occidere seipsum est illicitum, ut supra habetur, et hoc quod ramentum, martyrium committitur, dicit enim Augustinus in primo de civitate Dei, quod quadam sancta minima tempore perfectionis, ut insectatores sine pudicitiae demerent, se in fluvium deiecerunt, quod modo defunctae sunt, et tunc que martyria in catholica Ecclesia veneracione celebrantur, sequuntur: non ergo martyrium est actus virtutis. Praeterea, Laudabile est, quod aliquis sponte se offerat ad eundem actum virtutis: sed non est laudabile quod aliquis martyrio se ingerat, sed magis videtur esse praesumptivum, & periculosum, non ergo martyrium est actus virtutis.

SED CONTRA est, quod praesens beatitudinis non debet nisi actus virtutis: debetur autem martyrium secundum illud Matthei 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum erunt regnum caelorum, ergo martyrium est actus virtutis.

RESPOND. Dicendum, quod sic dicitur, quod est ad virtutem pertinet, quod aliquis in bono rationis collocatur. Consistit autem bonum rationis in veritate, sicut in proprio obiecto, & in iustitia, sicut in proprio actu, sicut ex supra dictis patet. Pertinet autem ad rationem maxime martyrii, ut aliquis firmiter steterit, & iustitia contra persecutionem impetus. Vnde manifestum est, quod martyrium est actus virtutis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quidam dixerunt, quod innocentes

nar
dic
de
Ch
ru
ty
pa
E
id
ne
con
sequ
nam
mon
dicit
quo
na
pud
ca
reun
tum
poco
poco
dicit
tur
quor
ris
ad h
dum
liere
runt
sepi
na
cuta
amb
tino
tis
raet
tem
Non
men
tem
factu
se le
de,
proi
re in
dicat
tenen
sic lu
penc
tio d
pime
mori
in pr
debe
finitu
ve ca
tum,
nare
tis, g
rare
re se
ne p
impli

namque expresse ponit martyrii Christi meritum in innocen-
tibus, & non solum premium glorie, nec ex speciali privilegio
dicit hoc competere innocentibus. Et constat qd eadem est ratio
de omnibus iustis propter Christum occisis, puta: quia sunt
Christianorum filii. Nam Christianitas est, quia mors est. Mor-

tem autem ratione
Christianitatis mar-
tyres sunt, ut infra
patebit.

In eodem articulo,
in responsione ad se-
cundum Martinus in
eodem q. occurrit co-
tra authoris solutio-
nem, directe argues,
dicens quod cum
hac solutione adhuc
sit vis rationis, quia
si occiderent se, a-
ctum illicitum, & non
martyrii haberent.
Vnde & aliter re-
sponder dupliciter.
Primo, quod non oc-
ciderent ex intencio-
ne, quia licet actum
committerent unde
sequeretur mors eam-
dem, non tamen in-
tendebant per hoc
mori, sed servare pu-
diciam. Secundo,
quod ignorantia iu-
ris adhaeret ferore
pudicitie, excusant
eas ne hoc imputa-
retur eis ad demeri-
tum, quod alias fuit
peccatum.

Sed hanc Martini
dicta facile ostendit
tur avertit aliena:
quoniam sola autho-
ris solutio satis facit
argumento tendens
ad hoc qd ex speciali
divino instinctu mu-
lieres ille se occide-
runt, ita qd martyres
seipias facerent divi-
na autoritate. Ex-
culationes siquidem
ambrosii a Marti-
no, fallax atque perniciosa sunt, tam ex parte voluntatis,
quam ex parte intellectus. Si quidem ex parte igno-
rantie, errat: quia ignorantia iuris naturalis contra prece-
pta priora preceptis decalogi nullum excusat. Constat au-
tem quod non occidere seipsum est prius preceptum, quam
Non occides, quod est preceptum decalogi: sicut amor sui-
met prior, & naturalior est, quam amor alterius. Prima au-
tem ex parte intentionis implicat, sicut protestatio contra
factum. Reticulum, immo fauam est, aliquid suspendere
se lethaliter, & non intendere mori, aut perire se in cor-
de, &c. ad mortem, & non intendere mori: & similiter
proicere se in ignem, aut fluvium, aut mare, & non intende-
re submergi, aut comburi: nisi quis utique adeo despiciat, ut
dicat id solum esse ex intentione, quod est principaliter in-
tentionum: & propterea secundario voluta non imputari. Nam
sic Iudas excusatur, qui non propter mori se suspendit, sed ut
poenitentiam ageret, vel enaderet miseriam. Et eadem est ratio
de ceteris se interficientibus, quia omnes aliud a morte
principaliter intendunt per actum illum voluntarium, quo
mortem causant, sciendo quod actus ille inferit mortem, ut est
in proposito. Et ex hoc habes unde a Martino ibidem cauere
debeas dicente, quod in casu, in quo christianus a tyranno con-
stinus coram idolo sic, quod habeat ante se foueam ita altam,
ut calus sit mortalis, & habeat statum a tyranno sibi imposi-
tum, quod si fiat, intelligitur adorare idolum, nec potest decli-
nare a stando ante idolum, nisi precipitando se in foueam mor-
tis, qd si ex timore, & protestando verbis, quod non intendit ado-
rare idolum, scandalizatur altantes, quod benefacit precipita-
re se in foueam non intendendo mori, sed committendo se diui-
nae providentiae: iam enim patet, quod ista non volutio mortis,
implicatio est. Esset namque hoc tentare Deum, & peccatum

acceleratus est miraculose liberi
arbitrii, ita qd etiam voluntarie
martyrii passi sunt. Sed quia hoc
per autoritate Scripturae non co-
probatur, ideo melius dicendum
est, quod martyrii gloriam, qua
in aliis propria voluntas meretur,
illi parvuli occisi per Dei gratia
sunt affecti. Nam effusio sangui-
nis propter Christum vicem gerit
baptismatis. Vn sicut in pueris
baptizatis per gratiam baptismati-
lem meritum Christi operatur
ad gloriam obtinendam, ita & in
occisus propter Christum, meritum
martyrii operatur ad palmam
martyrii consequendam. Vnde
Augustinus dicit in quodam sermone
de epiphania quasi eos allo-
quens, ille de vestra corona du-
bitabit in passione pro Christo,
qui etiam parvulus baptismum
prodesse non estimat Christi. No-
habebatis etatem, qua in passu-
rum Christum crederetis, sed
habebatis carnem, in qua pro
Christo passuro passionem susti-
neretis.

Ad secundum dicendum,
quod Augustinus ibidem * dicit esse
possibile, quod aliquibus fide di-
gnis testimonibus divina per-
suasit autoritas Ecclesiae, ut di-
ctarum sanctorum memoriam
honorarent.

Ad tertium dicendum, quod
praecepta legis dantur de actibus

A mortalissimum. Neque ipse daret occasionem scandali circum-
stantibus, sed ipsi acciperent ex se scandalum. Semper ergo oc-
cidere seipsum est illicitum, nisi divina id autoritate fiat, quod
authoris solutio dicit.

In eodem articulo in responsione ad tertium, dubium occurrit de
martyribus, qui ipse
se martyrio obzu-
lerunt: quoniam vi-
dentur dedisse tyran-
nis occasionem iniu-
ste agendi, quando
non erat de necessi-
tate precepti subire
martyrium, sed pote-
bant salua conscientia
se non offerre.

Ad hoc dicitur, qd
sancti martyres ipse
se procedebant qua-
do eis expedire vide-
batur ad actus fidei
exterioris, puta pre-
dicationem, vel con-
fessionem, vel ad actus
fraternae charitatis,
ut in art. 1. author di-
cit, etia si non erant
in precepto pro tunc
hi actus, scientes qd
inde tyranni sume-
rent occasionem af-
figendi, & occiden-
di eos, & non proce-
debant ad prouocan-
dum eos ad afflictio-
nem, vel mortem in-
ferendam. Et ideo
non dabant tyrannis
occasionem iniuste ag-
di, sed ipsi accipiebant
talem occasionem ex
bonis actibus, quibus
dabant sponte ope-
ram imperterriti fan-
cti illi. Et propte-
rea dicuntur sponte
se ad martyrium ob-
tulisse. Vnde & de
beato Antonio legi-
tur, quod ibat qui-
dem cum martyri-
bus, optans esse mar-
tyr, & trisbatur

q. 108. art. 1.
ad 4.

ARTICVLVS II.

Utrum martyrium sit actus for-
titudinis.

Ad secundum sic proceditur.
Videtur, quod martyrium
non sit actus fortitudinis. Dicitur
enim martyr in graeco, quasi tes-
tis. Testimonium autem reddi-
tur fidei Christi, secundum illud
Act. 1. Eritis mihi testes in Hieru-
salem, &c. & Maximus dicit in quo-
dam sermone. Mater martyrii est fi-
des catholica, i qua illustres ath-
letae suo sanguine subscripserunt.
ergo martyrium est potius actus
fidei, quam fortitudinis.

quod non habebatur martyrio dignus. Numquam tamen prouo-
cauit ad sui mortem tyrannus.

Super Quaestione 124. Articulum secundum.

In articulo dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu, q. 3.
volente, quod martyrium est actus illius virtutis, in gradu ta-
men heroico, ad quam spectat actus ille, pro cuius persistencia
patitur, ut si patitur pro iustitia, est actus iustitiae, & cetera. Ar-
guit ergo directe contra authorem quinque mediis. Primo sic. Vo-
luntio iustitiae tam firma, ut nec pro cruciatu, & morte velit eam
deserere, est actus iustitiae: sed martyrium mentale pro iustitia
non est aliud quam huiusmodi volitio, ergo martyrium men-
tale pro iustitia est actus iustitiae, & consequenter martyrium
exterioris imperatum. Maior probatur, Omnes volitiones, quae
habent idem obiectum commune, pertinent ad idem genus vir-
tutis, licet per diuersas circumstantias, quae se habent ut obiecta
partialia volitionum, vel nolitionum possent ad diuersas spe-
cies pertinere: sed haec duae volitiones, scilicet volitio iustitiae
absolute, hoc est, sine conditione mortis, & volitio iustitiae
cum conditione circumstantiae mortis, habent idem obiectum com-
mune, scilicet, opus iustitiae, ergo ambae pertinent ad idem ge-
nus virtutis: sed prima pertinet ad iustitiam, ergo & secun-
da. Secundo, Volitio cum contemptu mortis imperataa exe-
cutionis ne deseratur iustitia, aut spectat ad iustitiam tantum,
& habetur intentum: aut ad fortitudinem tantum, & hoc
non: quia fortitudo non inclinatur ad actum iustitiae per se, &
immediate: ille autem actus est volitio iustitiae: aut ad vtran-
que, & hoc non, tum quia ille actus est unus, ergo pertinet
ad vnum genus virtutis, & non ad duos: tum quia omnis
Secunda Secunda S. Tho. PP. 3 actus,

aliud genus. Nec hoc est contra doctores sanctos, aut philosophos. Immo oppositum est contra sanctos, & theologos dicentes aliquando circumstantiam trahere actum extra genus suum. Ut cum quis fornicatur in ecclesia, constat quod fornicatio est in genere incontinentie, & trahitur ad sacrilegium,

vocis explicem? Quilibet autem laudatur ex uirtute cuius actum exercet. ergo martyriū est actus fortitudinis.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut ex supradictis patet, ad fortitudinem pertinet ut confirmet hominem in bono uirtutis, & maxime contra pericula, & præcipue contra pericula mortis, & maxime eius, quæ est in bello. Manifestum est autem, quod in martyrio homo firmiter confirmatur in bono uirtutis, dum fidem & iustitiam non deserit propter imminenti pericula mortis, quæ etiam in quodam certamine particulari a per-

secutoribus imminet. Vnde Cyprianus dicit * in quodam sermone. Vidit admirans præsentium multitudo cœlestis certamen, & in prælio stetit seruos Christi uoce libera, mente incorrupta, uirtute diuina: unde manifestum est, quod martyrium est fortitudinis actus. Et propter hoc de martyribus legit Ecclesia. Fortes facti sunt in bello.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in actu fortitudinis duo sunt consideranda, quorum unum est bonum, in quo fortis firmatur: & hoc est fortitudinis finis. Aliud est ipsa firmitas, qua quis non cedit contrariis pro-

Ad secundum, & reliqua non oportet repetere responsiones. Iam n. distinctum est de impedimentis. Nec probatio allata. Quia tum inclinatur uirtus ad actum proprium, tum ad tollendum illius impedimenta, ad aliud ualeat, nisi ad impedimenta eiusdem generis: quia sicut uirtus non inclinatur ad actum suum nisi in propria materia, ita nec ad tollendum impedimenta nisi communicata in materia, qualia non sunt quæ ex extraneis sui generis procedunt. Quæ autem non conueniunt in materia, ab illa tollenda sunt uirtute, quæ circa illam uersatur materia. Et quia timor mortis est impedimentum in materia diuersa a materia aliarum uirtutum, quæ ut patet 2. Ethic. est propria fortitudinis materia: ideo tollere hoc impedimentum respectu cuiuscumque uirtutis spectat ad fortitudinem tamquam habitum elicentem: ad alias autem uirtutes, tanquam ad finem materia. Et si bene aduertamus, ponere quod quilibet uirtus tollit omnia impedimenta sui actus, est confundere materias uirtutum, cuiuslibet uirtuti attribuendo materiam omnis uirtutis, Et sic quia temperantia actus potest impediri per pecuniam, per honorem, per timorem mortis, per uindictam affectum &c. ad temperantiam actum spectare mediū contra auaritiā, contra ambitionem, contra timiditatem, contra irā &c. eligere, quod est ridiculum apud distinguentes uirtutes penes materias, iuxta Aristotelinam in 2. Ethic.

Ad tertium, negatur minor. Aliquod martyrium non est aliud quam iustitia eleuata super omnem iustitiam, &c. Iam enim dictum est falsum esse, quod omnis uirtus in gradu heroico est per se ipsam toleratua mortis: hoc enim non nisi mediante fortitudine facere potest.

Ad quartum dicitur, ut superius dictum fuit, quod uincere impedimenta propria quæ ex propriis contrariis emergunt, spectat ad eandem uirtutem, ad quam spectat actus qui impeditur. Vnde ad temperantiam spectat uincere impedimenta ex insensibilitate, & intemperantia: ad iustitiam, ex iniustitia: ad liberalitatem, ex auaritia, & prodigalitate, & sic de aliis: sed uincere impedimenta extranea hoc est, ab aliorum contrariis propriis prominentia, non spectat ad illam uirtutem, sed ad aliam, illam scilicet quæ medium inter illa contraria tenet, & ratio huius diuersitatis est ipsa diuersitas uirtutum secundum diuersitatem diuersarum materiarum. Et hinc procedit, quod quilibet uirtus eget anima ut scilicet ab extraneis impedimentis protegetur eam. Propter quod oportet quod qui unam habet uirtutem perfectam, omnes habeat. In proposito autem impedimenta mortis respectu temperantia, auaritia sunt impedimenta extranea, & non spectat ad iustitiam heroicam, nec ad temperantiam heroicam uincere talia impedimenta.

In eodem 2. art. in responsione ad primum occurrit dubium ex Martino ibidem directe contra hanc responsionem arguente, pro qua to hic dicitur, quod firmare animum in bono iusticie contra pericula mortis, spectat ad fortitudinem: quia sic sequeretur quod fortitudo haberet omnes materias uirtutum per obiecta communia, & principali. Probatur sequela confirmatio hominis in bono iusticie, aut fidei contra pericula mortis, non est aliud quam uoluntate iusticie non oblatæ, proposita sibi conditione mortis: sed hæc uoluntate directe iusticie, ad iustitiam, & deinde arguitur argumentis allatis in præcedenti dubio, præsertim. Omnis uirtus inclinatur ad tollendum impedimenta actus sui, quia quantum inclinatur in actum suum, tantum inclinatur ad tol-

Ad primum negatur se quela. Et ad probationem illius dicitur primo, quod maior est falsitas quoniam ut ex dictis patet, confirmatio hominis in bono iusticie contra pericula mortis directe est uelle sustinere mortem, & iusticia se habet ut circumstantia, cuius oppositum argumentum assumit.

Dicitur secundo, ut etiam dictum est, quod quia hoc opere impleantur duo generis obiectorum moralium, quodcumque eorum ponatur ut circumstantia, transfert actum in aliud genus: ita quod dato, quod uelle sustinere mortem esset circumstantia, dicitur quod circumstantia talis reponit uoluntatem sui in genere fortitudinis. Et sic ista uoluntate esset in duobus generibus moralibus ratione diuersarum conditionum eius, quod nullum esse inconueniens monstratum est.

Ad tertium, negatur minor. Aliquod martyrium non est aliud quam iustitia eleuata super omnem iustitiam, &c. Iam enim dictum est falsum esse, quod omnis uirtus in gradu heroico est per se ipsam toleratua mortis: hoc enim non nisi mediante fortitudine facere potest.

Ad quartum dicitur, ut superius dictum fuit, quod uincere impedimenta propria quæ ex propriis contrariis emergunt, spectat ad eandem uirtutem, ad quam spectat actus qui impeditur. Vnde ad temperantiam spectat uincere impedimenta ex insensibilitate, & intemperantia: ad iustitiam, ex iniustitia: ad liberalitatem, ex auaritia, & prodigalitate, & sic de aliis: sed uincere impedimenta extranea hoc est, ab aliorum contrariis propriis prominentia, non spectat ad illam uirtutem, sed ad aliam, illam scilicet quæ medium inter illa contraria tenet, & ratio huius diuersitatis est ipsa diuersitas uirtutum secundum diuersitatem diuersarum materiarum. Et hinc procedit, quod quilibet uirtus eget anima ut scilicet ab extraneis impedimentis protegetur eam. Propter quod oportet quod qui unam habet uirtutem perfectam, omnes habeat. In proposito autem impedimenta mortis respectu temperantia, auaritia sunt impedimenta extranea, & non spectat ad iustitiam heroicam, nec ad temperantiam heroicam uincere talia impedimenta.

In eodem 2. art. in responsione ad primum occurrit dubium ex Martino ibidem directe contra hanc responsionem arguente, pro qua to hic dicitur, quod firmare animum in bono iusticie contra pericula mortis, spectat ad fortitudinem: quia sic sequeretur quod fortitudo haberet omnes materias uirtutum per obiecta communia, & principali. Probatur sequela confirmatio hominis in bono iusticie, aut fidei contra pericula mortis, non est aliud quam uoluntate iusticie non oblatæ, proposita sibi conditione mortis: sed hæc uoluntate directe iusticie, ad iustitiam, & deinde arguitur argumentis allatis in præcedenti dubio, præsertim. Omnis uirtus inclinatur ad tollendum impedimenta actus sui, quia quantum inclinatur in actum suum, tantum inclinatur ad tol-

Li. 2. episto. 6 ad marcos, & confesores, non re mota a principio.

Secunda Secunda S. Tho. pp 4 lium,

post inchoatum imperium, ante tamen mortem. Et tunc quia...

ARTICVLVS III.

Verum martyrium sit actus maxime perfectionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod martyrium non sit actus maxime perfectionis. Illud enim ad perfectionem videtur pertinere, quod cadit sub consilio, non sub precepto, quia scilicet non est de necessitate salutis: sed martyrium videtur esse de necessitate salutis. dicit enim

est instans infusions charitatis, quasi imperium informatum charitate fit terminus temporis immediate procedens, quo deliberatum, & propositum est. Et per hoc patet solutio utriusque obiectionis Martini, quia non universaliter verum est, quod in principio imperij adest charitas, quoniam obex nullus obstat: nec charitas huiusmodi est consequens, sed imperans martyrium. At si contra hoc asseratur illud auctoritas in quolibet 4. questio. 10. arti. scilicet. Quod aliquis abique charitate potest iussere martyrium, iuxta illud Apostoli. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam &c. Respondeo, quod ibi auctor loquitur de possibili potentia perversae voluntatis. Potest enim perversa voluntas humana ex sua libertate perversa, & ostinate velle perseverare in concubitu quoadiuxerit, & simul velle potius mori, quam fidem Christi negare. Et sicut hoc potest homo simul velle, ita potest simul efficere, ut scilicet in concubitu assensu perseverans voluntarie occidatur, ne fidem Christi neget: hoc enim nullam contradictionem implicare manifestum est. In presenti vero loco, dicendo martyrium esse actum a charitate imperatum, secundum regularem cursum loquimur, iudicantes actum martyrij secundum suam conditionem merita, & quod imperatum principium, aut quod elicitionis conveniat, ex suis conditionibus determinamus: est Martinus intendebat ita posse esse martyrium sine charitate, non erravit. Posset etiam quis in peccato mortali existens, ex improposito dormiens occidi, quia Christianus. tunc enim quia martyrio adulti, ratio generis mortali a: tum, scilicet voluntarium, deest: martyrium non est proprie loquendo: & ideo regulariter loquendo, ille fit occisus, non est saluus. Uterque ergo horum martyrum damnatus est: propter obicem appositum, licet ex diversis causis proximis, quia in primo, ex pertinacia: in secundo ex prioris negligentia, quia aut dormitum sine contritione. Si hoc namque fecisset, martyrium esset: cum suum habere in dormiente contrito non minus est credendum, quam in innocentibus.

Super Quaestione centesimo vigesimo quarta Articulus tertius.

In artic. 3. eiusdem q. 124. dubium occurrit circa rationem litterarum, ad concludendum quod martyrium relatum ad fortitudinem, non est actus perfectissimus. Et est ratio dubij, quoniam cum dicitur, Quia tolerare mortem non est laudabile secundum se, sed solum secundum quod ordinatur ad aliquod bonum, quod consistit in actu virtutis & cetera. aut sumitur ly tolerare mortem, secundum solam actus substantiam, aut secundum quod est actus fortitudinis informatus. Si namque sumitur primo modo, verum dicitur, sed non inferri conclusionem intentam. Verum secundum est, quod tolerare mortem secundum se non est laudabile, quoniam nihil boni moralis ponit passio ista. Sed ad intentam conclusionem, scilicet, Martyrium relatum ad fortitudinem non est actus perfectissimus, nihil facit: quoniam martyrium sic acceptum, non importat solummodo tolerare mortem, sed fortiter tolerare mortem. Si vero sumatur secundo modo, tunc saltem assumitur, scilicet, Tolerare fortiter mortem non est secundum se laudabile: quoniam hic actus includit actualem fortitudinem ut formam, quia est morale bonum, & proximus finis tolerationis secundum suam substantiam, ut patet ex supra dictis, ac per hoc est secundum se laudabile.

Ad hoc dicitur, quod cum fortitudo sit circa mortis pericula optima, ut patet ex 3. Ethicorum, ad fortitudinis actum duplex, seu dupliciter oportet concurrere bonum moralis virtutis. Primo ad

constituendum materiam eius optimam, hoc est, constituenda mortis pericula in optimo esse, aliter non essent materia circa quam versaretur fortitudinis virtus: praesupponit siquidem fortitudo pericula circa quae versatur, esse maxima & optima. Secundo, ad informandum actum sustinendi, vel aggrediendi, timendi, vel

Apostolus ad Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. & 1. Io. 3. dicitur, quod nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. ergo martyrium non pertinet ad perfectionem.

2. Praterea. Ad maiorem perfectionem videtur pertinere, quod aliquis det Deo animam, quod fit per obedientiam, quam quod Deo det proprium corpus, quod fit per martyrium. unde Greg. dicit ulti. moral. quod obedien-

naq; sustinere quando, sicut, ubi, &c. oportet. Quodcumq; enim horum defuerit, deficit fortitudinis ratio. Nec refert in proposito, an sint bonitates diversarum, aut eiu dem rationis istarum. Eadem namque ratio est si pericula mortis reddantur bona propter obedientiam, sicut, bona propter fortitudinem, bonum, putatur, quia directe imminet, ut auferat fortitudinis virtutem ab homine: & sic bonitas fortitudinis bonificaret materiam, & actum fortitudinis. Vel si pericula reddantur bona propter iustitiam bonum, puta, si directe imminant ut deleatur iustitia: & sic alterius rationis erit bonitas materiae, scilicet iustitia, & bonitas actus, scilicet fortitudo, nihil inquam refert ad propositum utro modo contingat: fat enim est propositum utranque bonitatem requiri ad fortitudinis exercitium. Et quoniam actus dependet ex obiecto, consequens est ut fortitudinis actus formatus ex bonitate obiecti dependeat ut materia circa quam est. Et propterea in littera dicitur, quod tolerare mortem ut est actus fortitudinis, non est secundum se laudabile, ut ly secundum se, denotat praecisionem a bonitate materiae circa quam est: quoniam seclusa per intellectum conditionalem saltem, bonitate materiae circa quam est, tolerare mortem quantumvisque ad fortitudinem referatur, non est laudabile. Ita siquidem conditionalis est vera, Si fortis tolerare mortem non bonam secundum finem materiae circa quam, non esset laudabilis. Intendit igitur auctor, quod martyrium relatum ad fortitudinem dependet ex bonitate bonificante mortem illiusque pericula, ita quod sine tali bonitate materiae, martyrium non esset laudabile: & hoc sufficit ad motum dubium. Sed quoniam in littera subditur, quod huiusmodi bonum bonificans materiam, in quod ordinatur martyrium relatum ad fortitudinem, consistit in actu virtutis, & quod actus ille cum sit finis, est melior actu fortitudinis: ideo videndum est si universaliter, aut particulariter verum est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis sit finis fortitudinis melior ipsa: hoc enim erit respondere dubio in precedenti articulo in responsione ad primum, & declarare simul haec, & prius dicta, argue familia. Sciendum est ergo, quod aliter est dicendum si omnino universaliter de fide bonificante materiam fortitudinis loquimur, & aliter si de eodem regulariter sermo est.

Ad cuius evidentiam recolere oportet, quod fortitudo est triplex, scilicet monastica, politica, & gratuita. Monastica vocatur fortitudo absolute, ut scilicet bonum fortis est: publica vero ut a legali iustitia imperatur, & ad commune bonum ordinatur: gratuita autem vel eade ut a charitate imperatur, vel quae infusa est. Inter quas in proposito haec differentia est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis politicae est formaliter determinatum, quia iustitia legalis est: & similiter determinatum est bonificans materiam fortitudinis gratuita, quia iustitia fidei est, ut clare habes de his duobus in artic. precedenti in responsione ad primum: bonum autem bonificans materiam fortitudinis monasticae non est determinatum, quia potest esse bonum cuiusque virtutis ipsius fortis: quo fit ut aliter se habeat fortitudo monastica ad tolerandum mortem propter castitatem, & familia, & aliter politica atque gratuita: quoniam castitas ad bonificandum pericula mortis respectu fortitudinis monasticae concurrens formaliter, ut proprius materiae finis: ad bonificandum vero eadem pericula respectu fortitudinis politicae, sic se habet formaliter, quod tamen est materia iustitiae legalis, ac per hoc non ipsa absolute, sed ipsa ut ordinata per legalem iustitiam ad commune bonum est finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum est, quod finis bonificans materiam politicae fortitudinis est determinatus formaliter: & similiter castitas ut ordinata ad iustitiam, quae est per fidem, & dilectionem Dei, est bonificans materiam fortitudinis gratuita: ac per hoc finis bonificans materiam gratuita fortitudinis est formaliter determinatus, ex quibus sequitur differentia solvens difficultatem motam. Nam ex his sequitur, quod in fortitudine tam politica, quam gratuita vnus & idem finis formalis, est fortitudinis ex parte materiae, & ex parte actus, licet diversimode:

Ad cuius evidentiam recolere oportet, quod fortitudo est triplex, scilicet monastica, politica, & gratuita. Monastica vocatur fortitudo absolute, ut scilicet bonum fortis est: publica vero ut a legali iustitia imperatur, & ad commune bonum ordinatur: gratuita autem vel eade ut a charitate imperatur, vel quae infusa est. Inter quas in proposito haec differentia est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis politicae est formaliter determinatum, quia iustitia legalis est: & similiter determinatum est bonificans materiam fortitudinis gratuita, quia iustitia fidei est, ut clare habes de his duobus in artic. precedenti in responsione ad primum: bonum autem bonificans materiam fortitudinis monasticae non est determinatum, quia potest esse bonum cuiusque virtutis ipsius fortis: quo fit ut aliter se habeat fortitudo monastica ad tolerandum mortem propter castitatem, & familia, & aliter politica atque gratuita: quoniam castitas ad bonificandum pericula mortis respectu fortitudinis monasticae concurrens formaliter, ut proprius materiae finis: ad bonificandum vero eadem pericula respectu fortitudinis politicae, sic se habet formaliter, quod tamen est materia iustitiae legalis, ac per hoc non ipsa absolute, sed ipsa ut ordinata per legalem iustitiam ad commune bonum est finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum est, quod finis bonificans materiam politicae fortitudinis est determinatus formaliter: & similiter castitas ut ordinata ad iustitiam, quae est per fidem, & dilectionem Dei, est bonificans materiam fortitudinis gratuita: ac per hoc finis bonificans materiam gratuita fortitudinis est formaliter determinatus, ex quibus sequitur differentia solvens difficultatem motam. Nam ex his sequitur, quod in fortitudine tam politica, quam gratuita vnus & idem finis formalis, est fortitudinis ex parte materiae, & ex parte actus, licet diversimode:

mode: quia respectu materiae est finis proximus, respectu vero actus est finis non proximus, principalis tamen: non proximus quidem, quoniam proximus finis actus est fortitudo actualis, principalis tamen est, quia est finis ipsius actualis fortitudinis. Et ratio est, quia in virtute fortitudinis finis materiae est nobilior fortitudine etiam actuali: & propter ipsum fortis fortiter se habet. In monastica autem fortitudine non semper sic est finis fortitudinis ex parte materiae, & ex parte actus: quia quandoque finis proximus ex parte materiae est bonum ignobilioris virtutis quam sit fortitudo, & tunc fortis non agit fortiter propter illius alterius virtutis bonum, ut finem sui actus principalem, sed ut finem secundarium sui actus, & proximum finem ex parte materiae. Et quoniam homo naturaliter est animal politicum, & homo Christianus civis est coelestis patriae idcirco regulariter fortitudinis actus formatur, & martyrium relatum ad fortitudinem ordinatur ad ulteriorem finem, qui est melior, ut in littera dicitur, fortitudine: & est proximus finis materiae fortitudinis, quoniam tam iustitia legalis, quam iustitia fidei nobilior est fortitudine.

lib. vi. ca. 2. in te mediis.

lib. 7. cap. 2. in fine, co. 5.

cap. 46. circa finem, co. 6.

Et hoc intendebat author in littera, & in responsione ad primum precedentis art. quod scilicet regulariter bonum, in quo fortis firmatur, & ad quod ordinatur ut finem proximum materiae circa quam, est finis fortitudinis etiam ex parte actus. Cum quo tamen fiat, quod hoc non est vique quaque universiter verum: quia in fortitudine monastica bonum in quo fortis firmatur, & ad quod tamquam in bonum materiae circa quam ordinatur fortiter agere est solum finis principalis fortitudinis ex parte materiae, & ex parte actus non est nisi secundarius finis. Et per haec pater resolutio huius difficultatis, & intellectus plurium dictorum.

¶ In eodem 3. art. dubium occurrit ex Martino in dicto tracta. q. 2. circa illud, Martyrium inter ceteros actus humanos est perfectior secundum suum genus quasi maximae charitatis signum. Arguit siquidem Martinus dupliciter. Primo, contra negativam, scilicet, Martyrium relatum ad virtutem proximam elicientem non est actus perfectissimus. Secundo, contra affirmativam, scilicet, quod martyrium est actus perfectissimus, quasi maximae charitatis signum. Arguitur primo sic, idem est martyrium quod elicitur proxime ab aliqua virtute, & ad quod primo movet charitas: sed martyrium ad quod primo movet charitas, est actus perfectissimus, ergo martyrium secundum quod elicitur proxime ab aliqua virtute, est perfectissimus actus. Et si ad hoc respondeatur, quod ex praemissis simpliciter & absolute, non sequitur conclusio cum ly secundum quod: & tamen inferat hic quod martyrium secundum quod elicitur a virtute proxima, est actus perfectissimus, contra hanc solutionem. Virtus proxime eliciens martyrium aut elicit tolerantiam mortis secundum se, & hoc non, quia S. Thom. dicit hoc non esse laudabile: aut secundum quod ordinatur ad fidem, & dilectionem Dei, & sic elicit martyrium per comparationem ad primum motum eius. ergo per comparationem ad elicientem virtutem, martyrium est actus perfectissimus.

¶ Contra affirmativam autem arguit, Perfectum in ratione signi non est nisi extrinseca denominatione perfectum. ergo ex hoc quod est esse signum maxime charitatis, non potest probari, quod martyrium sit perfectissimum inter humanos actus, & confirmatur hoc per exemplum. Nam licet musica ex nihilo creata, sit signum perfectissimum & perfectioris, scilicet creaturae, nullus tamen est actus qui ipsa esse perfectior, quam equus et capra, & ad primum horum non oportet dicitur esse responsum est: nec solutio quod aliter probatur, sed quod ad materiam. Vide

alia cunctis victimis praefertur. ergo martyrium non est actus maximae perfectionis. ¶ Præterea. Melius esse videtur alijs prodesse quam seipsum in bono conservare, quia bonum gentis melius est quam bonum unius hominis, secundum Philosophum in 1. Ethicor. sed ille qui martyrium sustinet, sibi soli prodest: ille autem qui docet, proficit multis. ergo actus docendi, & gubernandi subditos est perfectior quam actus martyrij.

SED CONTRA est, quod Augustinus * in lib. de sancta virginitate, praefert martyrium virginitati, quæ ad perfectionem pertinet. ergo martyrium maxime ad perfectionem pertinere videtur.

RESPON. Dicendum, quod de aliquo actu virtutis loqui possumus dupliciter. Uno modo, secundum speciem actus ipsius, prout comparatur ad virtutem proximam elicientem ipsum: & sic non potest esse quod martyrium, quod consistit in debita tolerantia mortis, sit perfectissimum inter virtutis actus: quia tolerare mortem non est laudabile secundum se, sed solum secundum quod ordinatur ad

non pure signum, sed veritas, hoc est, quod est de tali esse sermo. Tale est claudus in se suam perfectionem in quantum ad genitorem inditum ex ratione, quoniam est animal. Quia ergo constat quod auctor locutionis est illius operatio, ac per hoc non hoc magis sequens est quod argumentum non est ad materiam, sed signo procedit, & non aliter.

¶ Ad confirmationem autem ex exemplis perfectissimus, scilicet, musica creata dicitur quod non est plura, quoniam sermo est de operatione operantis, multa autem non est operatio, sed effectus. Quia tamen non est signum perfectissimum per se, quia non est signum operationis, quia operationis est musica, sed ratione operationis, quia operationis non debet inferri, ergo multa est perfectissimum, ergo creatio mulce est perfectissimum, sed hoc est potentia signum, ut operatio eius, & hoc inferatur in littera, ergo martyrium est perfectissimum, quasi maximae charitatis signum, ut operatio eius, & hoc inferatur in littera, ergo martyrium est perfectissimum.

¶ In eodem 3. art. nota per speciem charitatis inferri in littera, Martyrium inter ceteros actus humanos est perfectior secundum suum genus, nam in comparatione martyrio integraliter, ut scilicet est deus, & angelus, paratur ad reliquos omnes humanos actus, & ad exteriores. Nullum enim excludit deus, & angelus, manus, hoc est, voluntarios; sed in quantum ad ly secundum suum genus, potest inferri, quod est perfectior aliquo martyrio, & tamen inferri actus quam martyrium alterius. Inferri tamen quod Beata Virgo diligebat Deum, & reliquos magis quam martyrium. Petrus, & reliquus, inferri fuit perfectior secundum suum genus, & inferri iorem charitatis, si namque ad genus inferri iorem charitatis actus est propositus, & inferri vita, & hoc non solum voluntate, sed etiam consummatio. Nullum autem genus illius inferri

rentia, scilicet creaturae, nullus tamen est actus qui ipsa esse perfectior, quam equus et capra, & ad primum horum non oportet dicitur esse responsum est: nec solutio quod aliter probatur, sed quod ad materiam. Vide

aliquid bonum, quod consistit in actu virtutis, puta, ad fidem, & ad dilectionem Dei: unde ille actus virtutis cum sit finis, melior est. Alio modo, potest considerari actus virtutis secundum quod comparatur ad primum motum, quod est amor charitatis. Et ex hac parte præcipue aliquis actus habet quod ad perfectionem vitæ pertinet: quia ut Apostolus dicit ad Col. Charitas est vinculum perfectionis. Martyrium autem inter omnes actus virtuosos maxime demonstrat perfectionem charitatis: quia tanto magis ostenditur aliquis aliquam rem amare, quanto pro ea rem magis amatam contemnit, & rem magis odiosam eligit. Manifestum est autem quod inter omnia alia bona præstantia vitam maxime amat homo ipsam vitam, & contrario maxime odit ipsam mortem, & præcipue cum doloribus corporalium tormentorum, quorum metu etiam bruta animalia a maximis voluptatibus abstrahuntur, ut Augustinus dicit in lib. 8. q. Et secundum hoc patet, quod martyrium inter ceteros actus humanos est perfectior secundum suum genus, quasi maxime charitatis

non pure signum, sed veritas, hoc est, quod est de tali esse sermo. Tale est claudus in se suam perfectionem in quantum ad genitorem inditum ex ratione, quoniam est animal. Quia ergo constat quod auctor locutionis est illius operatio, ac per hoc non hoc magis sequens est quod argumentum non est ad materiam, sed signo procedit, & non aliter.

¶ Ad confirmationem autem ex exemplis perfectissimus, scilicet, musica creata dicitur quod non est plura, quoniam sermo est de operatione operantis, multa autem non est operatio, sed effectus. Quia tamen non est signum perfectissimum per se, quia non est signum operationis, quia operationis est musica, sed ratione operationis, quia operationis non debet inferri, ergo multa est perfectissimum, ergo creatio mulce est perfectissimum, sed hoc est potentia signum, ut operatio eius, & hoc inferatur in littera, ergo martyrium est perfectissimum, quasi maximae charitatis signum, ut operatio eius, & hoc inferatur in littera, ergo martyrium est perfectissimum.

¶ In eodem 3. art. nota per speciem charitatis inferri in littera, Martyrium inter ceteros actus humanos est perfectior secundum suum genus, nam in comparatione martyrio integraliter, ut scilicet est deus, & angelus, paratur ad reliquos omnes humanos actus, & ad exteriores. Nullum enim excludit deus, & angelus, manus, hoc est, voluntarios; sed in quantum ad ly secundum suum genus, potest inferri, quod est perfectior aliquo martyrio, & tamen inferri actus quam martyrium alterius. Inferri tamen quod Beata Virgo diligebat Deum, & reliquos magis quam martyrium. Petrus, & reliquus, inferri fuit perfectior secundum suum genus, & inferri iorem charitatis, si namque ad genus inferri iorem charitatis actus est propositus, & inferri vita, & hoc non solum voluntate, sed etiam consummatio. Nullum autem genus illius inferri

dilectionis potest inueniri. Et propterea Deus dixit: Maiorem charitatem nemo habet &c. Si vero ad gradum charitatis in hoc, vel illo subiecto attendamus, sic inuenitur & quod martyrium vniuersum. S. Petri, est perfectius martyrio alterius puta, scilicet, Quirini, ut pote ex maiori charitate procedens: & similiter al-

tatis signum, secundum illud loā. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nullus est actus perfectionis sub consilio cadens, qui in aliquo euentu non cadat sub precepto quasi de necessitate salutis existens, sicut Aug. * dicit in libro de adulterinis coniugijs, quod aliquis incidit in necessitatem continentiae seruandae propter absentiam, vel infirmitatem uxoris: & ideo non est contra perfectionem martyrij, si in aliquo casu sit de necessitate salutis. Est enim aliquis casus in quo martyrium perferre non est de necessitate salutis, puta, cum ex zelo fidei, & charitate fraterna multotiens leguntur sancti martyres sponte se obulicis martyrio. Illa autem precepta sunt intelligenda secundum preparationem animi.

AD SECUNDUM dicendum, quod martyrium completur id quod summum in obedientia est, ut scilicet aliquis sit obediens usque ad mortem, sicut legitur de Christo, ad Philip. 2. quod factus est obediens usque ad mortem. Unde patet quod martyrium secundum se est perfectius, quam obedientia absolute dicta.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit de martyrio secundum propriam speciem actus, ex qua non habet excellentiam inter omnes actus uirtutum: sicut nec fortitudo est excellentior inter omnes uirtutes.

Super Quaestio 124. articulum quartum.

In art. 4. eiusdem quaestio. 124. dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu. quod 4. uolente, quod actualis tolerantia mortis non sit de ratione martyrij. Arguitur contra S. Tho. dupliciter. Primo. Potest esse perfecta dilectio fidei cum conceptu uix propter eam formaliter imperatua executionis indicata signis exterioribus non fallacibus, nec duplicibus, sed tam certis quod nullus apprehendens, rationabiliter poterit dubitare talem contemnere mortem actualiter, & interpretare omnia alia quae dicuntur bona praesentia, pro bono fidei sine actuali tolerantia mortis: sed positus prioribus ponitur perfecta ratio martyrij, ergo ad perfectam rationem martyrij non exigitur actualis tolerantia mortis. Minor probatur: quia positus illis omnibus habetur & apud Deum, & apud homines sufficiens testimonium contemptus uix pro fide. Maior iterum probatur, & etiam minor, ponendo quod tyrannus se habeat ad aliquem passurum pro fide, sicut Abraham ad Isaac, ita quod extendat gladium super eum, & ab angelo prohibetur. Tunc enim omnia sine morte concurrunt, & sufficiens testimonium apud Deum, & homines. Secundo. Si ad rationem martyrij exigitur tolerantia mortis, aut actus martyrij est post mortem: & hoc non, quia sic martyrium non esset actus meritorius: aut est in instanti aliquo procedente instanti mortis: & hoc non, quia inter illud instanti, & instanti mortis est tempus mediū, ergo potest naturaliter, vel supernaturaliter non consequi mors. Et ponendo quod per diuinam potentiam non sequitur mors, oportet alterum duorum concedere, vel quod ad martyrium non exigitur mors, vel quod actus iste, qui concessus est fuisse martyrij, nunquam fuit martyrij, quod S. Tho. non concederet. Aut est tempore

precedenti: & hoc non, quia tunc idem sequitur, quia in secunda medietate eius poterit per diuinam potentiam impediri ne sequatur mors: & tamen in prima medietate actus ille fuit martyrium, ergo actus qui fuit martyrium, potest nunquam fuisse martyrium. Aut est in instanti mortis: & hoc non quia tunc homo non est amplius uiuator, nec habetur tunc actus meritorius.

ARTICVLVS IIII.

Utrum mors sit de ratione martyrij.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod mors non sit de ratione martyrij. Dicit enim Hiero. * in sermo. de Assumptione, Recte dixerim quod Dei Genitrix uirgo & martyr fuit, quauis in pace uitam finierit. & Greg. 1. dicit, Quamuis occisio persecutionis desit, habet tamen pax suum martyrium: quia etsi carnis colla ferro non subijcimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria mēte trucidamus, ergo absque passione mortis potest esse martyrium.

¶ 2. Præter. Pro integritate carnis seruanda aliqua mulieres leguntur laudabiliter contempsisse uitam suam, & ita uidetur quod corporalis integritas castitatis praefertur uitae corporali: sed quandoque ipsa integritas carnis aufertur, aut aufertur intentatur pro confessione fidei Christianae, ut patet de Agnete, & Lucia. ergo uidetur quod martyrium magis debeat dici, si aliqua mulier pro fide Christi integritatem carnis perdat, quam si etiam perderet corporalem uitam. Unde & Lucia dixit. Si me inuitam feceris uiolari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.

¶ 3. Præter. Martyrium est fortitudinis actus. Ad fortitudinem autem pertinet non solum mortem non formidare, sed nec alias aduersitates, ut Aug. * dicit in 6. musica: sed multae sunt aliae aduersitates

pecuniam vel det his, quos credit pauperes: sed comperio quod sint simulatores, retrahit manum. ergo Christianus potest esse martyr deficiente qui eum occidat, si ipse non solum est paratus, sed imperet actu executionem passionis mortis. Quarto. Actus formaliter imperatua passionis mortis pro Christo, est ita proprius habiti elicitio martyrij, quod non potest ab alio habitu elici. ergo habens ipsum est uere martyr. Consequenter nota: & antecedens patet, quia nulli alij habiti potest attribui. Quinto. Omnis actus, ex cuius frequentatione natus est generari habitus elicitio martyrij, est actus martyrij: sed actus sic imperatua est huiusmodi, ergo est actus martyrij. Probatur minor: quia aut ex istis uolitionibus imperatua frequentatis insufficienter generantur habitus martyrij: aut ultra hoc requiritur actualis mors. Si primum, habetur intentio minor: si secundum, sequitur primo quod nunquam in aliquo uiatore esset habitus martyrij. Sequitur secundo, quod habitus martyrij non potest naturaliter generari ex pluribus uolitionibus, sed una tantum. Sequitur tertio, quod nullus habitus martyrij acquisitus inclinabit in actum martyrij. & patet sequela: quia talis non est capax amplius martyrij, cum iam sit mortuus.

¶ Ad huius rei euentum non oportet aliud iacere fundamentum, quam illud quod in litera positum est: sed illud, quam solidum sit ostendere. Tota si quidem res in hoc stat, quod martyrium est Christi testimonium factio, seu opere, quo ponitur uita pro Christo. Et ratio litera est, quia aliter non est perfecta ratio testimonij,

¶ Ad idem quoque arguit idem Martinus in q. 1. dicti tract. de martyrio, quing. medijs. Primo, quia alias sequeretur, quod duo omnino aequales in proposito grauissimorum suppliciorum pro Christo, in hoc solum differentes quod furor tyranni lauit in uinum, & non in alium, sic in merito differunt, quod unus esset martyr, & alter non: consequens est falsum, ergo. Probatur falsitas consequentis. Quorumcumque actus interiores sunt eiusdem rationis, & intentionis, eorum merita sunt eiusdem rationis, & aequalia: sed actus interiores istorum sunt huiusmodi, ut supponimus, ergo uterque est martyr. Secundo, quia aliter sequeretur, quod per aliquid mere uolentiam, quod non est in potestate uirtuose operantis, aliquis de non martyre fieret martyr: consequens est falsum, ergo. Consequenter patet, quia per tolerantiam mortis uolentiam, quae non est in potestate martyris, de non martyre fieret martyr. Tertio. Dives est liberalis deficiente paupere cui det, si non solum est paratus, sed extrahit

4. dist. 49. q. 5. artic. 3. quaest. 1.

* Inter medium & finem incipit: Cogitis me o Paula. anno 2. Greg. Hom. 31. euang. in hac.

Libr. 6. cap. 15. a medio, tom. 1.

adverte, quod quia in instanti mortis homo simul moritur, & moriturus est. Ideo quatenus de martyre in illo mortis instanti verificatur quod moritur, ita verificatur quod moriturus, supposito de facto est, quod mori martyris sit in certiorum. Nam pro quacumque mensura durationis verificatur, quod martyr moritur pro eadem, patet manifeste, quod dicitur verificari quod moritur meritorie. Qualitas aquidem actus importata per ly meritorie, sub eadem est mensura, qua est actus quem qualificat. Ac per hoc quia in proposito qualificat mortem, ergo pro quacumque mensura verum est, quod martyr moritur: verum etiam est, quod moritur meritorie, quod est meriti. Quemadmodum ergo in tempore immediate precedente instanti mortis martyr moritur, ut in aia immedie ad mortem, & in ipso instanti moritur ut in termino, ita martyr iam ac per hoc actus meritorius mensuratur tempore immediate precedente, ut actus meritorius immediatus ad terminum, & mensuratur instanti ut in termino. Ita quod quatenus in instanti infortis martyr moritur, ut in termino uita, eadem mensura confirmat, & meretur ut in termino uita. Sic enim meretur, scilicet in termino uita, non repugnat illi qui sic est mortuus, quod tunc primo est, uator in termino, sicut sic mortuo, non repugnat tunc etiam mori, ut patet in 3. Physicorum.

Quiritur, quod aliquis mortem si fineat propter Christum? **AD PRIMVM** ergo dicendum, quod illa auctoritates, & si quae similes inueniuntur, loquuntur de martyrio per quandam similitudinem.

AD SECVNDVM dicendum, quod in muliere, qua integritatem carnis perdit, vel ad perdendam eam damnatur occasione fidei Christianae, non est apud homines manifestum, utrum hoc mulier

Conceditur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Quod arguuntur in hoc articulo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Et dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Quod dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

A nullus habitus acquisitus elicitus martyrij requiritur ad martyrium, nec ex frequentatis electionibus, seu imperijs (concordando cum isto in uocabulis minus proprijs) generatur alius habitus, quam fortitudo, quae potest uocari habitus martyrij pro quanto firmat circa pericula maxima, & optima. Nec ad generationem fortitudinis requiritur martyrium simpliciter, sicut nec ad generationem temperantiae requiritur quod actualiter exercuerit supremum temperantiae actum perfectum. Sed sicut fabricado fabri firmus: ita exercendo nos in occurrentibus actibus opportunis uirtutes acquirimus. Argumentum autem procedit ac si martyrillus esset habitus generalis ex actibus martyrij, quod est ridiculum. Maiorem, inquit Christus Iesus, charitatem nemo habet &c. & non dicit, Maius martyrium nemo habet, docens, quod charitas mediante inuisa fortitudine, est habitus quo quis ponit animam pro Deo amico, quod est esse martyrem. Nec oportet ponere alium habitum acquisitum inclinatum ad martyrium, quoniam habitus inuisi exiguntur, & sufficiunt.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut supra dictum est, Fortitudo principaliter consistit circa patitur propter amorem fidei Christianae, vel magis pro contemptu castitatis: & ideo apud homines non redditur per hoc testimonium sufficiens. Vnde hoc non proprie habet rationem martyrij. Sed apud Deum qui corda scrutatur, potest hoc ad praemium deputari, sicut Lucia dixit.

Quod dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Quod dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Quod dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Quod dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Quod dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

Quod dicitur, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem. Et hoc patet ex eo, quod si mulier patiatur propter Christum, non est peccatum contra castitatem, sed est peccatum contra carnem.

q. preced. art. 4. & 5.

tionem. Pro protestatione fidei licitum est subire martyrium: sed in omni opere bono quod fit, & in omni opere malo quod vitatur propter Christum, fit protestatio fidei. ergo pro quolibet bono opere faciendo, & quolibet malo vitando propter Christum, licitum est subire martyrium. Ad hanc, inquit, Thomam

concedo minime: sed ex hoc dicitur aliquis Christianus, quia tenet fidem Christi. ergo sola fides Christi dat patientibus martyrij gloriam.

¶ 2 Præter. Martyr dicitur quasi testis: testimonium autem non redditur nisi veritati. Non autem aliquis dicitur martyr ex testimonio cuiuslibet veritatis, sed solum ex testimonio veritatis diuine: Alioquin si quis moreretur pro confessione veritatis geometricæ, vel alterius speculatiuæ scientiæ, esset martyr: quod videtur ridiculum. ergo sola fides est martyrij causa.

¶ 3 Præterea. Inter alia virtutum opera illa videtur esse potiora, quæ ordinantur ad bonum commune: quia bonum gentis melius est, quam bonum vnius hominis, secundum Philofophum in 1. Ethicor. Si ergo aliquod aliud bonum esset causa martyrij, maxime videretur, quod illi essent martyres, qui pro defensione reipublicæ moriuntur, quod Ecclesiæ obseruatio non habet: non enim

mandatum esse peccatum veniale, vel mortale: nec adhuc etiam conuicta peccatum veniale esse diuine legi contrarium. Vel, licet omne mendacium, seclia circumstantia alicuius excessiue tristis & dolorosi, sit peccatum mortale vel veniale, multa tamen sunt quæ nec mortalia, nec venialia sunt, posita circumstantia alicuius excessiue tristis & dolorosi, sicut grauium cruciatuum, aut incommodorum, aut mortis.

¶ Ad hunc evidentiam declarandum est vnde hic difficultas apparet. & quam nulla sit difficultas, si opus virtutis in actu & excellentia illius perspecta fuerit. Sciendum est igitur quod aliud opus potest dici opus virtutis dupliciter, primo, ex suo genere tantum: secundum, ex genere & omnibus circumstantijs, quando, vbi, sicut &c. Exemplum primi, Restituere depositum ei qui deposuit, subuenire indigentibus patientibus, mala poenæ voluntarie sustinere ad euitandum malum culpæ. Exemplum secundi, Reddere quod suum est vnicuique, quando, vbi, sicut &c. oportet, opera misericordie exerceere, quando, vbi, sicut oportet: ieiunare quando, propter quid, sicut oportet, & sic de alijs. Est autem inter hæc tanta differentia, quod opera bona ex suo genere tantum, non sunt vniuersaliter opera virtutis, nisi sint etiam bona ex circumstantijs, quoniam bonum conlurgit ex causa integra. Immo si abique debitis circumstantijs fiant, mala moraliter sunt: quoniam saltem sunt contra prudentiam, quæ forma est virtutum moralium, quæ circumstantias omnes exigit ad opera virtutis: & ex hoc ipso quod homo se applicat ad quodcumque opus virtutis ex suo genere, quando, vel ubi &c. non decet, peccat. Et ex hoc et habere volo, quod cum in litera dicitur, quod omne opus virtutis potest esse causa martyrij, intelligitur de opere virtutis non partialiter, quale est opus virtutis ex solo genere, sed totaliter, ita quod hic, nunc, coram istis &c. est opus virtutis. Quod enim non est nunc, hic, coram istis &c. opus virtutis, non est tunc agendum, & consequenter non est pro eo tunc agendum moriendum. Hoc est primum in quo desunt argumenta allata ex Martino, quoniam accipiunt per opera virtutis, opera solum ex suo genere bona, cum tamen constet, quod nisi sint ex circumstantijs quoque bona, non sunt virtutis opera nisi partialiter. Aliud autem est, quoniam non aequalitate bonum honestum, & malum culpæ, bono commodi, & malo poenæ comparantur. Nolle namque oportet quod bonum moris, quod integrale, ut dictum est, bonum moris est, præstat omni bono exteriori, puta, diuitijs, honoribus, regnis & cæc. &

corporalibus, puta, pulchritudine, sanitate, & breuiter ipsa vita, quod patet apud Philofophos: quia bona animi, quæ non possunt auferri ab iniuris, sunt ceteris excellentiora: & apud Christianos, quia talia sola sunt quæ ad Deum hominem appropinquant. Ex hoc volo rescire, quod sine magnum, siue

parum fuerit opus virtutis, dummodo sit integrale opus virtutis, pro eo faciendo potest homo subire mortem: quoniam prælegit magis bonum, præferendo bonum moris vitæ corporeæ: & si, pro quia, hoc est faciendum pro bono moris, quæto magis faciendū est hoc pro bono moris relecto in Deum: illud siquidem bonum est hominis secundum animum, hoc autem bonum est hominis secundum animum, & ultra hoc est bonum diuini ex hoc ipso quod fit propter Deum. Et sic constituitur causa martyrij, ut in litera dicitur, in quantum, set licet bonum moris, non martyrium, sed simplici fortitudinis actui causam daret. Et propterea in litera dicitur, omne opus virtutis, secundum quod refertur in Deum, esse causa martyrij. Tertium

verò ex his deducendum est, quod cum dicitur sint partes iustitiæ, scilicet declinare a malo, & facere bonum, & vitare malum culpæ nulla egeat circumstantia ad hoc, quod sit bonum moraliter, nisi circumstantia finis, scilicet virtutis amore, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine poenæ &c. quoniam præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris obligant semper, & ad semper: ideo vitatio mali culpæ ex circumstantia imminens mortis nunquam desinit esse bona, ac per hoc facere contra, vel præter præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris, nunquam fit bonum, aut non malum moraliter ex timore mortis: quamuis, ut in tertio Ethic. Aristot. dicit, quandoque sit uenia dignum. Et ex hoc habes, quod nunquam dicere uerbum otiosum, aut mendacium ex quacumque circumstantia sit licitum, quia negatiua sunt præcepta de non mentiendo, de non dicendo uerbum otiosum: facere autem bonum, quod per præcepta affirmatiua præcipitur, multis eger circumstantijs, quæ quoniam circa singularia sunt, multipliciter variantur, & quod ad hoc uerum & indubitatum est, quod circumstantia imminens mortis potest facere de opere, quod alias esset bonum, tunc non bonum, immo malum. uerbigratia. Si persona ualde utilis Ecclesiæ, exosa esset tyranno, adeo, ut credatur quod si coram illo compareret, occideretur ab illo, & adueniente die solenni quo missarum solennijs tyrannus interesse debet, persona illa deberet ex officio cantare missarum solennia, imprudenter faceret persona illa si celebraret coram tyranno propter imminens periculum mortis, quia potest per alium sine illo scandalo missa celebrari, & Ecclesiæ sanctæ sua persona conseruari: & sic uti officio suo, quod alias esset sanctum, tunc ex huiusmodi circumstantia efficeretur imprudens, ac per hoc malum moraliter. Et in promptu huiusmodi, & similibus ratio est, quia scilicet præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed pro loco, tempore, circumstantijsque alijs. His igitur prælibatis, ad dubia & argumenta respondendum est. Et ad primum dicitur, quod siue sit parua, siue magna necessitas, aut utilitas, nihil refert quod ad hoc, quod est licite subire martyrium propter opus virtutis, si tamen esset tunc virtutis opus integraliter, ut patet ex dictis. Est tamen ex hoc differentia quod ad teneri ex præcepto, uel ex consilio: & rursum ad teneri ex obligatione contra, uel præter præceptum ad martyrium. Quando namque opus imminet, cuius oppositum esset mortale peccatum, tenetur sub præcepto ad martyrium: quando uerò oppositum esset peccatum ueniale, tenetur quidem ad martyrium sic, quod præ-

ceptum est, quod cum dicitur sint partes iustitiæ, scilicet declinare a malo, & facere bonum, & vitare malum culpæ nulla egeat circumstantia ad hoc, quod sit bonum moraliter, nisi circumstantia finis, scilicet virtutis amore, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine poenæ &c. quoniam præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris obligant semper, & ad semper: ideo vitatio mali culpæ ex circumstantia imminens mortis nunquam desinit esse bona, ac per hoc facere contra, vel præter præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris, nunquam fit bonum, aut non malum moraliter ex timore mortis: quamuis, ut in tertio Ethic. Aristot. dicit, quandoque sit uenia dignum. Et ex hoc habes, quod nunquam dicere uerbum otiosum, aut mendacium ex quacumque circumstantia sit licitum, quia negatiua sunt præcepta de non mentiendo, de non dicendo uerbum otiosum: facere autem bonum, quod per præcepta affirmatiua præcipitur, multis eger circumstantijs, quæ quoniam circa singularia sunt, multipliciter variantur, & quod ad hoc uerum & indubitatum est, quod circumstantia imminens mortis potest facere de opere, quod alias esset bonum, tunc non bonum, immo malum. uerbigratia. Si persona ualde utilis Ecclesiæ, exosa esset tyranno, adeo, ut credatur quod si coram illo compareret, occideretur ab illo, & adueniente die solenni quo missarum solennijs tyrannus interesse debet, persona illa deberet ex officio cantare missarum solennia, imprudenter faceret persona illa si celebraret coram tyranno propter imminens periculum mortis, quia potest per alium sine illo scandalo missa celebrari, & Ecclesiæ sanctæ sua persona conseruari: & sic uti officio suo, quod alias esset sanctum, tunc ex huiusmodi circumstantia efficeretur imprudens, ac per hoc malum moraliter. Et in promptu huiusmodi, & similibus ratio est, quia scilicet præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed pro loco, tempore, circumstantijsque alijs. His igitur prælibatis, ad dubia & argumenta respondendum est. Et ad primum dicitur, quod siue sit parua, siue magna necessitas, aut utilitas, nihil refert quod ad hoc, quod est licite subire martyrium propter opus virtutis, si tamen esset tunc virtutis opus integraliter, ut patet ex dictis. Est tamen ex hoc differentia quod ad teneri ex præcepto, uel ex consilio: & rursum ad teneri ex obligatione contra, uel præter præceptum ad martyrium. Quando namque opus imminet, cuius oppositum esset mortale peccatum, tenetur sub præcepto ad martyrium: quando uerò oppositum esset peccatum ueniale, tenetur quidem ad martyrium sic, quod præ-

ceptum est, quod cum dicitur sint partes iustitiæ, scilicet declinare a malo, & facere bonum, & vitare malum culpæ nulla egeat circumstantia ad hoc, quod sit bonum moraliter, nisi circumstantia finis, scilicet virtutis amore, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine poenæ &c. quoniam præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris obligant semper, & ad semper: ideo vitatio mali culpæ ex circumstantia imminens mortis nunquam desinit esse bona, ac per hoc facere contra, vel præter præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris, nunquam fit bonum, aut non malum moraliter ex timore mortis: quamuis, ut in tertio Ethic. Aristot. dicit, quandoque sit uenia dignum. Et ex hoc habes, quod nunquam dicere uerbum otiosum, aut mendacium ex quacumque circumstantia sit licitum, quia negatiua sunt præcepta de non mentiendo, de non dicendo uerbum otiosum: facere autem bonum, quod per præcepta affirmatiua præcipitur, multis eger circumstantijs, quæ quoniam circa singularia sunt, multipliciter variantur, & quod ad hoc uerum & indubitatum est, quod circumstantia imminens mortis potest facere de opere, quod alias esset bonum, tunc non bonum, immo malum. uerbigratia. Si persona ualde utilis Ecclesiæ, exosa esset tyranno, adeo, ut credatur quod si coram illo compareret, occideretur ab illo, & adueniente die solenni quo missarum solennijs tyrannus interesse debet, persona illa deberet ex officio cantare missarum solennia, imprudenter faceret persona illa si celebraret coram tyranno propter imminens periculum mortis, quia potest per alium sine illo scandalo missa celebrari, & Ecclesiæ sanctæ sua persona conseruari: & sic uti officio suo, quod alias esset sanctum, tunc ex huiusmodi circumstantia efficeretur imprudens, ac per hoc malum moraliter. Et in promptu huiusmodi, & similibus ratio est, quia scilicet præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed pro loco, tempore, circumstantijsque alijs. His igitur prælibatis, ad dubia & argumenta respondendum est. Et ad primum dicitur, quod siue sit parua, siue magna necessitas, aut utilitas, nihil refert quod ad hoc, quod est licite subire martyrium propter opus virtutis, si tamen esset tunc virtutis opus integraliter, ut patet ex dictis. Est tamen ex hoc differentia quod ad teneri ex præcepto, uel ex consilio: & rursum ad teneri ex obligatione contra, uel præter præceptum ad martyrium. Quando namque opus imminet, cuius oppositum esset mortale peccatum, tenetur sub præcepto ad martyrium: quando uerò oppositum esset peccatum ueniale, tenetur quidem ad martyrium sic, quod præ-

Ex glo. Hieron. in hunc locum habetur, 10.9.

Art. præced.

ter non contra præceptum facit, si peccat venialiter, ut non moriatur: quando autem tale opus est, quod est integre bonum si tunc fiat, & nihilominus si præmitteretur, nullum peccatum esset, tunc martyrium est de consilio. Ad auctoritatem Aristot. dicitur, quod Aristot. dicit pro nullo, aut modico bono: & non dicit, pro bono morali, seu virtutis: & iterum dicit, quod præferre modicum boni vale magne ignominie, prout animi est, ut faciunt qui patiuntur turpissimas sibi inferri iniurias, puta, adulterij pro pecunia & similes. Nos autem loquimur de bono virtutis moralis, de quo dicit ibidem Aristot. distinguendo, quod quædam facere que non oportuit, propter timorem mortis, quandoque dignum videtur venia: quædam autem talia sunt, quod potius est moriendum: ex quibus patet quod Aristot. nunquam excusat facere que non oportet, sed digna venia ponit quandoque.

D. 846.

Certum est enim quod venia non egent nisi culpa: & hoc etiam nos dicimus, quod quædamque propter timorem mortis peccare, non nisi veniale est: ut si quis mendacium officiosum diceret ne moreretur: cum quo tamen stat, quod licite potest eligere subire morte pro evitando illud veniale, & tanto plus, quæto vitatio illius venialis relata in Deum quid diuini fit, quod Aristotelem lauit.

¶ Ad secundum dicitur, quod pro operibus eurasie, affabilitatis, liberalitatis, & misericordie parvissimis, si tunc sunt opera virtutis integraliter relata in Deum, vir sapiens licite subit martyrium.

¶ Ad tertium dicendum, quod Gregor. loquitur de præceptis operibus, vel prohibitis affirmatiuis, vel a iure positivo, quæ exigunt debitas circumstantias ad hoc, quod sint virtutis opera integra, ut sunt ieiunium, vñ prædicationis officio, & huiusmodi. hæc enim nisi prudentibus circumstantijs vestiuntur, non sunt virtutum opera. Scripsum est enim, Rationabile obsequium vestrum, ad Roman. 12. Et propterea gratis concedimus, quod talia quandoque sunt licita, & quandoque non: Et propterea non semper sunt causa martyrij, quia non semper sunt virtutum opera.

¶ Ad secundi dubij argumentum dicitur, quod mirum esset de ista negatione consequentie, nisi iam constaret ex dictis, quod iste æquiuocat de opere virtutis: quoniam auctor loquitur de virtutis opere integre, quod implicat ex aliqua circumstantia desinere esse bonum: iste vero accipit opus virtutis ex suo tantum genere. Et propterea ratio literæ stat solida. Quod autem ille dicit esse malum aliquod seclusa mortis circumstantia, quod illa apposta non est malum, dupliciter potest intelligi. Primo, de actu per se malo, vel est mendacium, furtum & cæc. Et de hoc est falsum, quia quod est secundum se malum moraliter, nulla potest circumstantia fieri non malum: quoniam ad malum quilibet singularis defectus sufficit, ut Dionys. dicit 4. cap. de diuin. nominib. Secundo, potest intelligi de actu qui esset malus sine tali circumstantia, puta, dicere aliquod verbum sine necessitate, aut utilitate causa, est otiosum & malum. Et si ex aliqua circumstantia fieret necessarium, aut utile, non esset otiosum: & de tali malo ve-

rum dicitur. Sed nihil obstat dicitur, quod pro evitando verbo otioso sit otiosum, sicut patet qui mortem illum peccati ad Deum, ut prædictum autem concludit, quod pro vitando verbo

quicumque patitur pro quocumque bono faciendo, vel pro quocumque peccato vitando propter Christum, quia hoc totum pertinet ad fidei protestationem.

AD SECUNDVM dicendum, quod veritas aliarum scientiarum non pertinet ad cultum diuinitatis: ideo non dicitur esse veritas secundum pietatem, vnde nec eius confessio potest esse directæ martyrij causa. Sed quia omne mendacium peccatum est, ut supra habitum est, vitatio mendacij contra quamcumque veritatem in quantum mendacium est, dicitur na legi contrarium, potest esse martyrij causa.

AD TERTIVM dicendum, quod bonum Reipublicæ est præcipuum inter bona humana: sed bonum diuinum, quod est propria causa martyrij, est potius quam humanum, tamen quia bonum humanum potest effici diuinum, ut si referatur in Deum, ideo potest esse quodcumque bonum humanum martyrij causa secundum quod in Deum refertur.

QVAESTIO CXXX.

De timore in quatuor articulis.

DEINDE considerandum est de vitis oppositis studij. Et primo, De timore. Secundo, De timore. Tertio, De audacia.

riendum sit ut patet extra, de his que in materia Sacris. Et ex ratione prius allata, quia bonum Deum quantumcumque minutum, vitio corporalis. Vnde eijcenda est in materia disputatione præsumptio illa, volens transire a peccato. Scripsum est enim, quod quilibet Christianis abijcenda simibus.

Super Questionem de timore.

Item nota quod si dubium unum tantum esset, excuset a prohibitis, vel præceptis. Et est ratio dubij, quia in littera dicitur quod timorem, est peccatum mortale, alioquin dicitur. Cum enim constet quod agens contra legem præceptum hominis, non agit contra legem diuinam distinguitur a diuina, & propterea non conlequens est, quod non nisi veniale peccatum gressor propter timorem. si temeraria iura teneat compare. si tunc accessus non periret, & tormentorum saltem excusat a peccato. Et tormentorum saltem excusat a peccato. Et tormentorum saltem excusat a peccato. Et tormentorum saltem excusat a peccato.